

skabe en meningsfuld, „common sense“ og næsten „vandtæt“ fremstilling af gruppen. At det har kunnet lade sig gøre i dette tilfælde, hvor gruppen har flyttet så langt omkring, vidner om Banks indlevningsevne og måske også om den høje grad af konservatisme parret med tilpasningsevne, der tilsyneladende præger jain'ere. Banks gør med andre ord ingen forsøg på at udnytte jain'ernes omflakkende tilværelse og deres ret vage religiøse identitet til en post-modernistisk dekonstruktion af deres historie og samfund.

Hvis jeg skulle kritisere bogen måtte det være for dens lidt for snævre fokus på de traditionelle antropologiske kæpheste som kaste, sekt, religion og ritual. Jain'ere er trods alt kendt for to ting: Deres ikke-voldsfilosofi og deres forretningstæft. Vi får et glimt af sidstnævnte i diskussionen af de religiøse ejendomsforhold, og Banks har i flere artikler behandlet jain'ers måde at udbyde religiøse handlinger og oplevelser til auktion, men sekulære økonomiske forhold er stort set ladet ubehandlede. Godt nok er jain'ere i Guajarat ifølge Banks ofte engagerede i illegal spekulation i fødevarer, men dette skulle vel ikke afholde en antropolog fra at se nærmere på denne og lignende gruppers økonomiske praksis. Denne mangel fratager dog ikke bogen dens meriter.

Stig Toft Madsen
mag.scient & konsulent
København

DIANE BELL, PAT CAPLAN & WAZIR JAHAN KARIM (eds.): *Gendered Fields: Women, Men & Ethnography*. London & New York: Routledge 1993. 260 sider, illustreret. Pris £40.00 ISBN 0-415-06251-9 hardback, pris £ 14.99 ISBN 0-415-06252-7 paperback.

Utallige er de gange, jeg har siddet med en bog med *gender* på titelbladet, og skuffet har måttet sande, at indholdet har handlet om kvinder. Dette er ikke tilfældet med *Gendered Fields*. Denne antologi holder stort set, hvad den lover. At hovedparten af bidragyderne er kvinder kan naturligvis ikke undre, men dog ærgre.

Bogen behandler kønnet og felten, feltarbejderens køns betydning for adgang til informationer og kønnets betydning for den antropologiske praksis, etnografien. Spørgsmålet om køn er centralt, hævder redaktørerne, fordi

antropologer gør feltarbejde ved at etablere relationer. Med antropologiens klassiske interesse i relationer mellem kvinder og mænd – ægteskab, slægtskab, overgangsriter etc. – er det for så vidt besynderligt at feltarbejderens køn ikke altid har været medreflekteret. Det handler også om køn – og magtrelationer – skriver Bell i indledningen. Kvindelige antropologer har ofte søgt at kontekstualisere deres arbejde både autobiografisk og biografisk og har dermed søgt at integrere deres personlige og professionelle selv. Mandlige antropologer har i højere grad adskilt professionelle og private problemstillinger, som f.eks. Malinowskis dagbog fra 1967 er et eksempel på.

Et passende udgangspunkt for en diskussion af mænds, hhv. kvinders problemer med kønnet og felten er, fortsætter Bell, at sammenligne den postmoderne antropologis „anden“ med den feministiske diskurs' „anden“. Fra 1970'erne har hvide, vestlige mænd været tvunget til at reflektere deres „andenhed“ i takt med de udfordringer etniske minoriteter, kvinder og andre marginaliserede grupper har stillet antropologien overfor. Den postmoderne refleksivitet har bare ikke nødvendigvis inkluderet refleksioner over køn, og langt henad vejen er feministiske kritikere fra samme periode udeladt i den postmodernistiske litteratur. Den postmoderne teksts „anden“ er distanceret fra selvet ved geografi og ved kulturel, etnisk og racemæssig identitet. Den feministiske kritiks „anden“ er mere kompleks og indeholder blandt andet en kritik af forfatterne til den „nye etnografi“, der, under dække af demokratisk etnografi (multivokalitet etc.) tilslører etnografiens magtrelationer. Tekstdiskussionen kritiseres for at have tilsløret antropologens magt til at strukturere og udvælge tekster og stemmer.

Enkelte bidrag er på grænsen til navlebeskuende bekendelseslitteratur (O'Brian, Abramson), i forhold til min smag, hvor andre bidrag fastholder at beskrivelsen af felten er og bliver mere interessant end antropologens selvrefleksioner. Men som antologi betragtet giver den store variation i enkeltbidragene et godt indblik i de dilemmaer, feltarbejderens køn stiller antropologer i. At der er „noget for enhver smag“ er slet ikke at kimse af. Således har et par af bidragene en vis pornografisk værdi og kan glimrende tjene som inspirerende natbordslæsning.

Antologien indeholder 15 enkeltbidrag; 12

skrevet af kvinder, 3 af mænd. Interessant nok – skønt måske ikke særligt overraskende – er 2 af de 3 mænd de eneste, der indrømmer at have overskredet seksuelle grænser i felten. Abramson skriver således passioneret om kroppens forræderi, hans egens sexualitets altoverskygende dominans, på trods af intellektuelle fortsætter om det modsatte. Vi hører sporadisk om hans felt i Fijis østlige indland. Wade diskuterer, med udgangspunkt i seksuelle relationer til lokale kvinder i Columbia, sit ønske om at overskride grænsen mellem selv og anden, men bliver sig også smerteligt bevidst, at disse relationer i sidste instans er magtrelationer. Han, og ikke hans underskønne sorte columbianske elskerinder, sætter grænserne for forholdenes ophør. Hans strategi for overskridelse og seksuelle „going native” er på grænsen til det betænkelige, men hans ærlighed er opsigtsvækkende. Og hvorfor skulle antropologer være bedre end andre mennesker?

Mest interessant blandt de mandlige bidrag er Backs refleksioner over maskulinitet og feltarbejde i London. Udover et legende opgør med tidligere tiders betonfeminisme viser hans indsigtfulde refleksioner, hvordan ikke blot kvinde/mand relationer i felten er kønnede, men at også mand/mand relationer må forstås indenfor et kønsperspektiv. I modsætning til de to øvrige mandlige bidrag forstår Back forskellen mellem *sex* og *gender*. Mænd er, siger han, stadig mere villige til at tale om deres sexliv i felten end om, hvordan køn og magt artikuleres i deltagerobservationsprocesser. Udover køn inddrages også klasse, etnicitet og race i refleksionerne over hans egen felt: racisme og ungdomskultur i det sydlige London.

På kvindesiden inddrager Karim også sexualitetens betydning for feltarbejdet. Som ung ugift kvinde opfordres hun af sin værtsfamilie på Carey Island (Malaysia) til at skaffe sig en mand, men vælger ikke at overskride grænsen, da hun rent faktisk forelsker sig – i en gift mand. Karims artikel kommer vi derfor nemt igennem uden smålig forargelse. Det, der fylder i hendes tekst, er imidlertid først og fremmest den indsigt, feltarbejdet har givet hende: at kønsbevidsthed indenfor et givet folks kognitive univers skifter i takt med kritiske ændringer i forhold til overlevelse. I det omfang økonomi og økologi balancerer i hendes felt (et regnskovsområde), betyder kønnet meget lidt for indbyggernes dagligdag. Men med større og større pres på livsgrundlaget

skabes kulturelle kønsforskelle. „The more endangered, the more engendered”, er hendes klare konklusion.

Et af antologiens bedste bidrag er – efter min mening – Macintyre's artikel: *Fictive kinship or mistaken identity?* Hun formår at koble det selv-refleksive niveau med observationer fra felten på en måde, hvor antropologen aldrig gøres interessant i sig selv, men hvor hendes egne sindsstemninger kan danne grundlag for vores – læsernes – tolkning af hendes udsagn om Tubetube-folket i Papua New Guinea. Artiklen starter med refleksioner over sprog. Det sprog man som antropolog er nødt til at tilegne sig for overhovedet at kunne indlede en dialog. Hvorfor er antropologisk metode-litteratur så godt som tømt for overvejelser over sprog, spørger Macintyre. Og fortsætter: „The claim of fluency is perhaps the most blatant reclamation of cultural dominance” (s. 46). Hendes egen erfaring var, at hendes manglende evne til at tale det lokale sprog flydende, hendes manglende viden om simple lokale omgangsformer og daglige brud på lokal etikette placerede hende i en sårbar position. Hendes kønsbevidsthed placerede hende til gengæld centralt i forhold til at forstå lokale konstruktioner af køn. Hvor kvinder brugte en strategi af inkorporering, „du er ligesom os”, brugte mænd både i forhold til Macintyre og hinanden det ekskluderende „vi”. Det får hende imidlertid ikke til at drage forhastede konklusioner. Opdelingen i „selv” og „anden” er, hævder hun, en etnocentrisk blindgyde. Forestillingen om en „anden” er begrænset i mening til et kulturelt defineret alternativ, hvor definitionen ligger i den definerendes hænder. Og heri består antropologiens største udfordring. Enhver forskel kan tilskrives kulturel variation på en sådan måde, at fundamentale uligheder tilsløres. Men adgang til f.eks. lægehjælp og prævention er ikke en kulturel variation, lige så lidt som risikoen for at dø under en fødsel heller ikke er det. Herefter vender Macintyre tilbage til sproget og inddrager i den forbindelse et nyere feltarbejde blandt salvadoranske flygtningekvinder i hendes hjemby, Melbourne. Når Macintyre arbejder i sit eget samfund, bruger hun det sprog, de „andre” må lære, mens hun forsøger at tilegne sig det sprog, der markerer dem som immigranter. I denne kontekst bliver spørgsmål om magt, autoritet og etik smerteligt synlige i enhver interaktion end forhold til det eksotiske felt

Macintyre får på en meget konkret måde sat spørgsmålstegn ved postmodernismens optagethed af „andet-hed” (*otherness*). Den postkoloniale kritik førte til afskaffelsen af „the native”; opgøret med evolutionismen afskaffede „the primitive”. Det vil ikke vare længe, forudsiger Macintyre, før vi også får gjort op med begrebet om „otherness”, der i lighed med tidligere begreber er socialt distancerende.

Bell og Caplans bidrag refererer begge til gentagne feltarbejder og ændringer i forskerens fortolkninger i forhold til hendes egen udvikling – enten på det personlige plan fra ung ugift kvinde, gift mor etc., eller på det politiske plan ved stigende involvering i feltens sociale og politiske problemer.

Spørgsmålet om den „indfødte” hhv. den tilrejsende antropologs udsagnskraft adresseres i flere af bidragene. Back, Amadiume, Bell, Karim og Ganesh laver alle feltarbejde i egen kultur (men er ikke nødvendigvis uddannede lokalt, hvilket stort set ikke diskuteres). Der kommer megen visdom ud af at reflektere kønnet i denne forbindelse, bl.a. at forskerens køn i disse feltarbejder virker mere begrænsende. Det bliver samtidig klart, at det ikke længere er muligt at adskille forsker og „native” som forskellige positioner, ikke mindst fordi flere og flere antropologer begynder at gøre feltarbejde i egen kultur også i Vesten (som Bell og Back). De forskellige bidrag (Amadiumes undtaget) og Karims afsluttende epilog er befriende tømt for selvtilstrækkelige hakkerier over privilegerede positioner.

Amadiume, nigeriansk antropolog uddannet og nu bosiddende i England, beskriver et feltarbejde i sin hjemlandsby i Nigeria. Hun stiller væsentlige spørgsmål ved det fælles antropologiske projekt. „Jeg tog ikke hjem for at lære at forstå mit folk, eller for at studere dem, for at fortælle Vesten om dem”, siger hun. „Jeg tog hjem for at påbegynde en proces af dekolonialisering af min egen bevidsthed og for at søge min identitet i nnobernes sociale historie” (s. 182). Hendes position i den engelske forskningsverden har ikke givet hende et rejsestipendium. Hendes feltarbejde finansieres ved handel med varer, hun har medbragt fra England. Hun vender derfor „hjem” som både antropolog og markeds kvinde, hvilket så afgjort sætter hende i en privilegeret position lokalt. Fra dette udgangspunkt angriber hun „vestlige” antropologers fastholdelse af selv og

anden, med reference til vores angst for at give slip på os selv i felten. Jeg køber ikke hendes konklusion: „give back anthropology to the Africans”, men jeg mener, en professionel dialog mellem forskere placeret forskelligt i det akademiske hieraki er vigtig – og at konfrontationen gør os alle klogere. *Gendered Fields* indeholder 15 meget personlige beretninger fra felten, der i tillæg reflekterer en ofte overset variabel, nemlig kønnet. *Gendered Fields* udmærker sig desuden i rækken af nationale og internationale udgivelser om feltarbejde ved – i hovedparten af bidragene – at forholde sig videnskabssteoretisk til de sidste 20 års paradigmeskift indenfor antropologien. Den er derfor en bredere introduktion til både feltarbejde, paradigmeskift og kønsrelationer end tidligere udgivelser inden for området.

Ninna Nyberg Sørensen
Center for Udviklingsforskning
København

BATSHEVA BONNE-TAMIR & AVINO-AM ADAM (eds.): *Genetic Diversity Among Jews: Diseases and Markers at the DNA Level*. New York & Oxford: Oxford University Press 1992. 460 sider, illustreret. ISBN 0-19-506817-3 hardback, £50.

Omkring 121 forfattere har bidraget til denne artikelsamling, der handler om populationsgenetik blandt jøder. Emnevalget bygger på den kliniske kendsgerning, at en del arvelige sygdomme er hyppigere blandt jøder end ikkejøder.

Med dette emnevalg kunne der være lagt op til en spændende kombination af molekylærbiologi og historiske, demografisk-etnografiske og diverse kliniske tilgangsvinkler. De fleste artikler præges imidlertid af en relativt utilgængelig medicinsk terminologi og fagligt indforståede opremssninger af koblingsanalyser, mutationer og statistiske beregninger. I afsnit om de aktuelle sygdomme – skrevet af forskere, der arbejder med netop disse sygdomme – fremlægges data, uden at valgte teorier forklares nærmere. Der mangler en samlet konklusion eller diskussion af, hvad alle disse undersøgelser af enkeltsygdomme samlet kan vise. Denne svaghed hos artikelsamlingen kan muligvis forklares med, at værket er resultatet af en konference (Israel 1990).

At bogen er opbygget i henholdsvis empiri-